

Puolessa vuosisadassa avoviemäristä Suomenlahden parhaaksi taimenjoeksi, siinä VANTAANJOEN TARINA pähkinäkuoressa. Joen huimasta noususta todistavat huomattavasti parantunut vedenlaatu, runsaslukuiset kutuhavainnot meritaimenista ja ensimmäistä kertaa myös ultraäänikameran tiedot nousukalojen määrästä.

TEKSTI HASSE HÄRKÖNEN / KUVAT PETTERI HAUTAMAA, HASSE HÄRKÖNEN JA PETRI JÄÄSKELÄINEN

Vantaanjoen pitkä UNELMASTA

Samea kuraaja, miljoonan suomalaisen kotijoki, mereen virtaava likaviemäri, hieno taimenjoki – Vantaanjokeen on vuosien varrella liitetty monenlaisia mielikuvia. Kalastajien silmissä joki on kokenut toipumisen, joka hakee Suomessa vertaistaan.

Muutoksen keulakuva on meritaimen, joka on

2000-luvulla noussut jokeen joukolla kutemaan. Aikaisemmin nousukalojen määrä on ollut arvailujen varassa, nyt siitä on tutkimustietoa Vanhankaupunginkosken itähaaran yläosassa viime vuonna olleen ultraäänikameran ansiosta. Heinäkuun puolivälistä marraskuun puoliväliin eli neljä kuukautta jokea tarkkaillut kamera laski nousevien ja laskevien kalojen määrää ja mittasi niiden pituuksia. ▶

tie taimenjokeksi

TULI TOTTA

NOUSUVÄYLÄ

► Kaikki Vantaanjokeen nousevat kalat kulkevat Vanhankaupunginkosken itähaaran läpi. Tekokosken tilalla oli aiemmin ylivirtaustyypinen kalaporras.

KALALASKURI

◀ Janne ja Pertti Paakkolanvaara nostivat neljä kuukautta Vantaanjoessa olleen ultraäänikameran kuville marraskuun 14. päivä. Kamera on metallinen laatikko, joka roikkui veden alla kolmijalkaan kiinnitettynä.

TAKAISIN VAPAUTEEN

► Moni Vantaanjoen kalastaja vapauttaa kaikki saamansa taimenet niiden alkuperästä riippumatta.

Kuvaavaa Vantaanjoen nykytilan suhteen on se, että kututaimenet olivat vallanneet paikkansa myös ultraäänikameran alta. Kosken rannalla olevasta Helsingin kaupungin Merinfosta kerrottiin, että kameran kolmijalan alla kutupesää olivat puuhanneet noin neljäkiloisen kollikala ja pienempi naarastaimen.

Marraskuun 14. päivä joesta ylös nostettu ultraäänikamera on kuin lentokoneen musta laatikko. Se rekisteröi joessa tapahtuvan liikenteen, kertoo mitä pinnan alla todella on meneillään.

Tuhansien taimenten väylä

Ultraäänikameran keilan läpi nousi jokea ylös yhteensä 3516 yli 35-sent-

tistä kalaa. 35–45-senttisiä nousijoita oli 1988, 45–60-senttisiä 1345, 60–70-senttisiä 157 ja yli 70-senttisiä 26 kappaletta.

Kamerasta ja tulosten analysoinnista vastanneen oululaisen Simsonar Oy:n myyntijohtaja Pertti Paakkolanvaaran mukaan tulokset ovat luotettavia ja havaintojen tulkinnassa on käytetty varovaisuusperiaatetta. Se tarkoittaa, että sekä kalojen määrää että kokoa kuvaavat luvat kertovat sen, kuinka paljon vähintään ja vähintään minkä kokoisia kaloja jokeen on noussut. Paakkolanvaara arvioi kalojen maksimimääräksi noin 4200 yli 35-senttistä kalaa.

– Tämä isompi luku perustuu kokemuseräiseen arviointiin. Osa ka-

loista on esimerkiksi voinut mennä kameran alta tai liian läheltä sitä selvän havainnon tekemiseksi, Paakkolanvaara kertoo.

Simsonarin ultraäänikameraa on käytetty pohjoisessa Tornion-, Simo- ja Kemijoella sekä Norjan Karasjoella ja Ruotsissa useilla joilla muun muassa Uumajan ja Luulajan lähellä, joten nousukalojen tarkkailusta ja kameran havaintojen tulkinnasta on paljon kokemusta.

– Ultraäänitekniikalla kalalajia ei voi suoraan tunnistaa, toki kalan koko ja uintitapa monesti kertoo mikä on todennäköinen nousutaimen, Paakkolanvaara kommentoi tuloksia diplomaattisesti.

Moniuomaisuus valtti

VANTAANJOEN PÄÄUOMAN PITUUS on hieman yli sata kilometriä. Kun sivujoet ja -purot otetaan huomioon, Vantaanjoen vesistön uomien yhteispituus on yli 300 kilometriä. Uomista yli 200 kilometriä on meriyhteisessä.

TAIMENTA TAVATAAN JA SE LISÄÄNTYY koko uomaverkoston alueella, mutta ei kaikissa paikoissa. Meritaimen nousee koko meriyhteisessä olevan uomaston alueelle, mutta lisääntyminen ei onnistu joka paikassa. Kutevia meritaimenia on nähty 95 kilometrin päässä merestä.

VANTAANJOEN MONIUOMAISUUS on ollut taimenten pelastus. Vaikeina aikoina taimenkantoja on säilynyt latvavesillä, jotka ovat olleet suojassa jätevesipäästöiltä. Jos yhden sivujoen alueella tulee ongelmia, se ei vahingoita muiden uomien kaloja. ■

Helsingin kaupungin kalastuspäällikkö Matti Mielonen on suorasanaisempi.

– Ei sinne voi taimenten lisäksi nousta kuin jokunen lohi. Luvut kertovat siis taimenten määrästä. Olen erittäin tyytyväinen nousijoiden määrään, se oli yllättävän suuri, Mielonen sanoo.

Ultraäänikameran tulokset ovat pisteen päälle Vantaanjoen menestystarinassa. Virtavesien hoitoyhdistyksen Vantaanjoki-vastaava Kari Stenholm kutsuukin jokea Suomenlahden parhaaksi taimenjoeksi. Sillä Stenholm tarkoittaa sekä vaeltavia meritaimenia että paikallisia taimenkantoja.

– Yli 60-senttisten meritaimenten määrä oli todellisuudessa suurempi kuin ultraäänikameran antama luku. Isoja luonnonkaloja nousee jokeen jokikesäkuussa, eli niitä oli ehtinyt uida loppuun runsaan kuukauden verran ennen ultraäänikameran asentamista. 35–45-senttiset kalat taas ovat osittain muita lajejakin ja istutettuja taimenia, jotka eivät ole tehneet kunnon merivaellusta eikä niitä voi laskea meritaimeniksi, hän kommentoi tuloksia.

Ultraäänikameran havaintojen, tulosten varovaisuusperiaatteen ja viime syksyn kututarkkailujen pohjalta Stenholm arvioi, että varmoja meritaimenia nousi viime vuonna Vantaanjokeen noin tuhat.

– 2014 oli neljäs peräkkäinen hyvä meritaimenten nousuvuosi, ja kolmena vuonna peräkkäin sähkökalastuksissa on löydetty suuria poikastihyksiä.

Parhaimmissa paikoissa poikasmäärät ovat olleet suorastaan valtavia, hän jatkaa.

Tinkimätöntä vapaaehtoistyötä

Kari Stenholm on yksi pisimpään Vantaanjoen ja sen taimenten eteen töitä tehneistä. Hän on järjestelmällisesti kerännyt tietoja jätevesipäästöistä, ollut väsymättä yhteydessä viranomaisiin, tehnyt syksyisin kututarkkailua, saanut mainetta ”kiusankappaleena” joka jaksaa tiedottaa joen epäkohdista, kirjoittanut verkkoon ja lehtiin raportteja eri vuosien taimenilanteesta ja vedenlaadusta. Käytännössä lähes kaikki Stenholmin vapaa-aika menee Vantaanjoen parissa.

Virtavesien hoitoyhdistys on kunnostanut Vantaanjoen taimenille kutupaikkoja talkoilla ja työllistämishankkeena, ja aikaisemmin yhdistys teki taimenten kotiutusistutuksia jokeen. Kotiutusistutukset lopetettiin 2008, koska taimenet lisääntyvät luontaisesti.

Stenholmin kiinnostus Vantaanjokeen alkoi vähitellen kasvaa, kun hän muutti Hyvinkäälle 1975. Lapin luonnonvesiä vaelluskalastaneen miehen mielessä alkoi hiljalleen kypsyä ajatus, voisiko kotikulmien jokea jotenkin saada paremmaksi.

Lopullinen herätys Stenholmin Vantaanjoki-työhön oli vuoden 1999 iso kalakuolema Hyvinkäällä. Hän kävi katsomassa jokea, jossa kuolleita kalo-

LISÄÄ VALVONTAA

► Kalastuksenvalvonta on tehostunut muun muassa jokitalkkarin myötä. Laajaa vesistöä on kuitenkin vaikea valvoa kattavasti.

Jokisuun verkko-pyynnistä eri näkemyksiä

Helsingin kaupungin kalastuspäällikkö Matti Mielosen mukaan Vantaanjoen edustan merialueen verkko-pyynnin haitallisuudesta taimenille kuulee jatkuvasti jyrkkiä väitteitä, jotka eivät pidä paikkaansa. Mielonen muistuttaa, että pyydyskalastukselta rauhoitettu kalaväylä ulottuu jokisuulta Suomenlinnan ulkopuolelle ja Vanhankaupunginlahti on koko avovesiajan verkkokalastuskielossa.

– Kruunuvuorenselkä taas on verkkokalastuskielossa syyskuun loppuun asti, ja tutkimuksen mukaan pääosa nousutaimenista on siihen mennessä jo ohittanut selän, Mielonen viittaa ultraäänikameran tuloksiin.

– Hylkeiden suuren määrän vuoksi merialueen verkkokalastus on nykyään hyvin hankalaa, ja verkkokalastajien ikääntyessä pyynti on vähentynyt jo useita vuosia, hän jatkaa.

MERIALUEEN KALASTUKSENVALVONNALLA

pyritään varmistamaan, että sääntöjä todella noudatetaan. Kaupungin virka-aikana tehtävän valvonnan lisäksi viime kesän ja syksyn aikana Helsingin vesillä tehtiin yhteistyössä poliisin ja merivartioston kanssa seitsemän tehovalvontaviikonloppua.

– Joen osalta Helsingin alueella sijaitsevat Pitkä- ja Ruutinkoski ovat olleet tehostetun valvonnan kohteena jo vuosia. Valvontaa näillä koskilla tekevät sekä jokisuun päivä- että yövalvojat ja jokitalkkari, satunnaisesti myös poliisi ja sopimusvalvoja, Mielonen sanoo.

Jokitalkkarin työhön kalastuspäällikkö on kaikin puolin tyytyväinen. Talkkarin kautta muuten vähemmän valvotut jokiosuudet saavat huomiota. ■

ja oli kilometrien matkalla. Seuraavana aamuna Stenholm soitti silloiselle Hyvinkään kaupungin ympäristöpäällikölle ja kertoi kalakuolemista.

– Vastaus oli, että he ovat käyneet katsomassa jokea kaksi kertaa eivätkä nähneet lainkaan kuolleita kaloja. Sanoin että tiedän paikan, josta yhdeltä istumalta näkee satoja kuolleita kaloja, Stenholm kertoo.

– Siihen ympäristöpäällikkö tokaisi, että hänellä on oikeitakin töitä niin paljon, että ei hän lähde kuolleita ka-

loja katsomaan. Silloin minulla heräsi uhma, että eivät asiat näin voi mennä.

Muutoksia monella rintamalla

Eri tahojen vuosikausien ponnistelut ovat kantaneet hedelmää. Töitä Vantaanjoen eteen ovat tehneet niin viranomaiset, kaupungit ja kalastusalueet kuin Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys, edellä mainittu Virtavesien hoitoyhdistys ja kalastus-seurat. Välillä eri tahojen näkemykset

Vantaanjoen virstanpylväitä

VARHAISIN ASIAKIRJAMAININTA Vantaanjoesta on vuodelta 1351. Kuningas Maunu Eerikinpoika lahjoitti Tallinnan lähellä sijainneelle Padisen luostarille oikeudet kruunun kalavesiin Helsingjoessa. Muutama vuosisata myöhemmin jokea alettiin valjastaa voimalähteeksi myllyille ja sahoille.

Helsingin vesijohtolaitos rakensi 1800-luvun lopulla Vanhankaupunginkosken läntiseen haaraan aikaisempaa korkeamman padon raakaveden ottamista varten. Kalatien rakentamista suunniteltiin ensimmäisen kerran vuonna 1892.

JOEN TILA HEIKKENI uuden vuosisadan aikana väestön kasvaessa, teollisuuden lisääntyessä ja keinolannoitteiden käytön yleistyessä joen varrella. Joen alennustila oli pahimmillaan 1950-1970-luvuilla. Vuonna 1957 Torpparinmäen asukkaiden anomus saada jokirantaan pyykkilaituri hylättiin, koska Vantaanjoen vesi olisi voinut aiheuttaa terveyshaittoja. Muutama vuosi tästä Vantaanjoen vettä luonnehdittiin jo bakteeripuuroksi.

1900-luku

1963 Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys ry perustetaan torjumaan joen huolestuttavaa saastumista. Joen synkin aika alkaa vähitellen taittua, kun viemärointi paranee ja puhdistamatoiminta kehittyy.

1979 Keski-Uudenmaan meriviemärin ensimmäinen osuus otetaan käyttöön 1979, koko viemäri valmistuu 1987. Usean kunnan jätevedet johdetaan Viikinmäen jätevedenpuhdistamolle Helsinkiin ja puretaan Suomenlahteen avomeren reunaan.

1982 Vedenotto Vantaanjoesta loppuu, kun pääkaupunkiseudulle raakavettä johtava Päijänne-tunneli valmistuu.

1986 Ylivirtaustyyppinen kalaporras valmistuu Vanhankaupunginkosken itähaaraan.

1995 Vantaanjoki kuplii koolleita kaloja, kun pesuainetehdas päästää 15 000 litraa tiskiainetta jokeen yläjuoksulla. Riihimäen vedenpuhdistamolle päästö oli hankala, sillä biologiset puhdistusprosessit lakkasivat toimimasta. Vantaanjokeen valui noin sata-tuhatta kuutiota vajaatehoisesti puhdistettua vettä ennen kuin prosessit elpyivät.

1996 Nurmijärven Myllykosken vanha myllypato puretaan ja koskea kive-tään ja soraistetaan.

1998 Vanhankaupunginkosken itähaaran vanha kalaporras puretaan ja itähaaraan tulee tekokoski. Pääuoman koskia kunnostetaan.

2000-luku

2004 Ison kalakuoleman aiheutti jokeen laskettujen jätevesien ja tulvavesien synnyttämä happikaato. Kaloja kuolee 30 kilometrin matkalta Riihimäen alapuolelta Nurmijärven Nukarinkoskeen saakka.

2005 62-senttinen ja 2,7-kiloinen meritaimen saadaan vaapulla ja vapautetaan Nukarinkoskella. Kala on elävä todiste siitä, että meritaimenet nousevat kauas ylävirtaan.

2009 Alkusyksyllä Pro Vantaanjoenki -yhdistys löytää keväällä kuoriutuneen taimenen poikasen eli nollikkaan ensimmäistä kertaa Vanhankaupunginkoskesta.

2014 Neljäs peräkkäinen hyvä meritaimenten nousuvuosi. Vanhankaupunginkosken ultraäänikamera laskee ja mittaa nousukaloja ensimmäisen kerran.

2015 Keväällä Vanhankaupunginkoskeen tai sen läheisyyteen tullaan asentamaan smolttiruuvi, jonka avulla selvitetään joesta merivaellukselle lähtevien taimenenpoikasten määrää.

LÄHTEINÄ MUUN MUASSA VANTAANJOEN JA HELSINGIN SEUDUN VESIENSUOJELUYHDISTYS RY JA HELSINGIN SANOMAT

sopivista toimenpiteistä ovat poikenneet paljon toisistaan, mutta tavoite on ollut yhteinen, tehdä Vantaanjoesta parempi luonto- ja ympäristökohde.

Vantaanjoki on malliesimerkki siitä, mitä vesistöjen suhteen voidaan saada aikaan, jos tahtoa, tarmoa ja yhteistyötä löytyy. Vedenlaatu on kohentunut huomattavasti jätevedenpuhdistuksen parantumisen myötä ja taimen lisääntyy koko laajan, monihaaraisen jokisysteemin alueella. Nykykalastajien asenne rasvaevällisten luonnontaimenten vaputtamiseen on Stenholmin mielestä ilahduttavan hyvä.

– 1970-luvulla joen kannalta haitallisia hankkeita ajavat vetosivat siihen, että uusista vahingollisista hankkeista ei enää ole haittaa, koska Vantaanjoki on jo valmiiksi niin huonossa kunnossa. Jokea pidettiin täysin menetettyinä tapauksena, Stenholm sanoo.

– Nyt kukaan ei enää kehtaa väittää samaa. Yleinen asennemuutos joen suhteen on ollut valtava.

Ongelmia yhä ratkaistavana

Vaikka Vantaanjoeka ei enää tunnista samaksi virraksi kuin muutama vuosikymmen sitten, Stenholm kuitenkin painottaa, että ongelmia on edelleen. Hypätään Suomenlahdelta jokeen suuntaavan nousutaimenen kyytiin ja katsotaan mitä tulee vastaan. Kari Stenholm saa toimia matkan selostajana.

Ensimmäinen hankala paikka on merialueen verkkokalastus jokisuun edustalla. Verkkokalastus alkaa Kruunuvoorenselällä syyskuun lopussa, Stenholmin mukaan kiivaimpaan taimenten nousuajkaan.

Seuraava ongelma tulee vastaan Vanhankaupunginkoskella, jossa kalat hypivät päin länsihaaran voimalaitospatoa ja voivat vahingoittua. Stenholmin mukaan vain osa nousijoista osuu heti auki olevaan itähaaraan. Stenholmin mielestä voimalaitoksen käytön ja padon aiheuttamaa haittaa pahentavat kalastusjärjestelyt, joita on hänen mielestään kuitenkin pikkuhiljaa parannettu oikeaan suuntaan.

**Omistajan kokemukset:
Laivamainen Valk Cruiser**

MOOTTORIVENELEHTI Kippari

Helmikuu 2015 • Hinta 10,00 €

TESTISSÄ:

Sunseeker 40 Portofino

**NYT
196
SIVUA!**

TESTISSÄ:

Pikku-Flipperit

**1 runko
3 venettä**

600 ST

600 DC

600 SC

Katsauksessa
merkittävimmät
veneet ja varusteet

Käytettyjen
markkinat: **Hintapyynnöt
keväällä ja syksyllä**

TESTISSÄ:

**"Ei moitittavaa"
Cobalt R5**

Katso edullisin tilaushinta osoitteesta
www.otavamedia.fi/lehtitilaus
tai soita (09) 156 665 ma-pe klo 8-17

**Lehti-
pisteissä
4.2.**

Jatkoa sivulta 17

VANTAANJOKI

Kun on päästy kunnialla Vanhankaupunginkosken läpi ja matka jatkuu kohti ylävirtaa, uhkana ovat eri paikoista tulevat jätevesipäästöt. Ne ovat vähentyneet huomattavasti, mutta päästöjä tapahtuu edelleen. Stenholmin mukaan suurin ongelmakohta ovat jätevesiverkoston pumppu-asetat, joista jätevesiä vuotaa jokeen etenkin kuormitus-huippujen aikana.

– Jätevesipäästöt paitsi suoraan tappavat kaloja myös tuhoavat joen pohjajaeläimiä, mikä vaikuttaa taimenten ja muiden kalojen ravintotilanteeseen. Vantaanjoessa on paljon alueita,

joissa on vähän tai ei lainkaan pohjajaeläimiä, Stenholm sanoo.

Neljäntenä ongelmana on joen valuma-alueen vaurioituminen runsaan rakentamisen sekä maa- ja metsätalouden seurauksena. Valuma-alueen maasto ei enää pidätä vettä luonnollisella tavalla vaan ve-

"Jätevesipäästöt ovat uhka jatkossakin."

det valuvat nopeasti pääuomaan ja aiheuttavat tulvia. Kuivina aikoina virtaamat taas putoavat erittäin pieniksi. Tällainen virtaamaolosuhteiden äärevöityminen on Stenholmin mukaan huono asia vesiluonnolle.

Taimenpotentiaalia riittää

Viidentenä vaaran paikkana on ollut laitton kalastus. Kalastuksenvalvonta toimii Stenholmin mukaan hyvin Vanhankaupungin-, Vantaan- ja Nukarinkoskella, mutta suurta osaa Vantaanjoen uomista ei valvota juuri lainkaan.

– Viime vuonna aloittanut Vantaanjoen jokitalkkari on parantanut tilannetta huomattavasti. Jokitalkkarin liikkuminen joella huomataan ja sana tehostuneesta valvonnasta on lähtenyt kiertämään. Valvontaa pitäisi silti olla enemmän, Stenholm sanoo.

– Taimenen alamitan nosto vuoden 2014 alussa oli hyvä asia, mutta alamitan pitäisi olla 65 senttiä, ei 60 senttiä. Kutukaloista suuri osa on hieman yli 60-senttisiä eli nykyäänköillä lainsuojattomia. Rasvaevälliset kalat pitäisi rauhoittaa kokonaan, hän jatkaa.

Stenholm muistuttaa, että joen tilan parantuminen edelleen ei ole itsestäänselvyys. Suunta on tällä hetkellä kuitenkin hyvä ja tulevaisuus näyttää valoisalta, mutta takaiskuja, kuten jätevesipäästöjä voi tulla jatkossakin. Kutevia taimenia ja poikasia on ollut viime vuosina paljon, mikä tulee varmasti näkymään lähitulevaisuudessa. Jos asiat menevät saman suuntaan kuin nyt eli pieniä parannuksia tapahtuu koko ajan, Vantaanjoki saattaa olla jatkossa huomattavasti parempi taimenjoki.

– Syntyvien taimenenpoikasten määrä voisi olla moninkertainen nykytilanteeseen verrattuna, Stenholm tiivistää. ■